



Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 28 lipca 2016 r. *

Odesłanie prejudycjalne — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenia (WE) nr 864/2007 i (WE) nr 593/2008 — Ochrona konsumentów — Dyrektywa 93/13/EWG — Ochrona danych — Dyrektywa 95/46/WE — Umowy sprzedaży zawierane przez Internet z konsumentami zamieszkałymi w innych państwach członkowskich — Nieuczciwe warunki umowne — Warunki ogólne zawierające postanowienie o wyborze prawa właściwego, którym ma być prawo państwa członkowskiego siedziby spółki — Ustalenie prawa właściwego do oceny niedozwolonego charakteru postanowień ogólnych warunków umownych w ramach powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk — Ustalenie prawa regulującego przetwarzanie danych osobowych konsumentów

W sprawie C-191/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 kwietnia 2015 r., w postępowaniu:

Verein für Konsumenteninformation

przeciwko

Amazon EU Sàrl,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, D. Švaby, J. Malenovský, M. Safjan (sprawozdawca) i M. Vilaras, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 2 marca 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Verein für Konsumenteninformation przez S. Langer, Rechtsanwalt,
- w imieniu Amazon EU Sàrl przez G. Berrischa, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu austriackiego przez G. Eberharda, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego, A. Lippstreu, M. Hellmanna, T. Lautu oraz J. Mentgen, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez M. Holta, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez M. Gray, barrister,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina oraz J. Vondung, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 2 czerwca 2016 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz.U. 2007, L 199, s. 40, zwanego dalej „rozporządzeniem Rzym II”) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. 2008, L 177, s. 6, zwanego dalej „rozporządzeniem Rzym I”), jak również dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) oraz dyrektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. 1995, L 281, s. 31).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy Verein für Konsumenteninformation (stowarzyszeniem na rzecz informowania konsumentów, zwanym dalej „VKI”) a Amazon EU Sàrl, z siedzibą w Luksemburgu, w przedmiocie wniesionego przez VKI powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie Rzym I

- 3 Zgodnie z motywem 7 rozporządzenia Rzym I:

„Przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych [(Dz.U. L 2001, L 12, s. 1] oraz rozporządzeniem [Rzym II]”.

- 4 Przepisy art. 1 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rzym I stanowią:

„1. Niniejsze rozporządzenie stosuje się do zobowiązań umownych w sprawach cywilnych i handlowych powiązanych z prawem różnych państw.

Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się w szczególności do spraw skarbowych, celnych i administracyjnych.

[...]

3. Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się do dowodów i postępowania, bez uszczerbku dla art. 18”.

5 Artykuł 4 tego rozporządzenia, zatytułowany „Prawo właściwe w przypadku braku wyboru prawa”, przewiduje:

„1. W zakresie, w jakim nie dokonano wyboru prawa właściwego dla umowy zgodnie z art. 3 i bez uszczerbku dla art. 5–8, prawo właściwe dla umowy ustala się następująco:

- a) umowa sprzedaży towarów podlega prawu państwa, w którym sprzedawca ma miejsce zwykłego pobytu;
- b) umowa o świadczenie usług podlega prawu państwa, w którym usługodawca ma miejsce zwykłego pobytu;
- c) umowa, której przedmiotem jest prawo rzeczowe na nieruchomości lub prawo do korzystania z nieruchomości, podlega prawu państwa, w którym nieruchomość jest położona;
- d) niezależnie od lit. c) umowa dotycząca czasowego korzystania z nieruchomości na użytek własny, zawarta na okres nie dłuższy niż sześć kolejnych miesięcy, podlega prawu państwa, w którym oddający nieruchomość do korzystania ma miejsce zwykłego pobytu, pod warunkiem że biorący do korzystania jest osobą fizyczną i ma miejsce zwykłego pobytu w tym samym państwie;
- e) umowa franczyzy podlega prawu państwa, w którym franczyzobiorca ma miejsce zwykłego pobytu;
- f) umowa dystrybucji podlega prawu państwa, w którym dystrybutor ma miejsce zwykłego pobytu;
- g) umowa sprzedaży towarów w drodze licytacji podlega prawu państwa, w którym odbywa się licytacja, jeżeli miejsce to można ustalić;
- h) umowa zawarta w ramach wielostronnego systemu, który kojarzy lub ułatwia kojarzenie wielu transakcji kupna i sprzedaży instrumentów finansowych w rozumieniu definicji z art. 4 ust. 1 pkt 17 dyrektywy 2004/39/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych, zmieniającej dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 93/22/EWG (Dz.U. 2004, L 145, s. 1)], zgodnie z regułami innymi niż uznaniowe, i który podlega jednemu prawu, podlega temu właśnie prawu.

2. Umowa, która nie jest objęta ust. 1 lub której składniki byłyby objęte zakresem więcej niż jednego z przypadków określonych w ust. 1 lit. a)–h), podlega prawu państwa, w którym strona zobowiązana do spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umowy ma miejsce zwykłego pobytu.

3. Jeżeli ze wszystkich okoliczności sprawy wyraźnie wynika, że umowa pozostaje w znacznie ściślejszym związku z państwem innym niż państwo wskazane w ust. 1 lub 2, stosuje się prawo tego innego państwa.

4. Jeżeli nie można ustalić prawa właściwego zgodnie z ust. 1 lub 2, umowa podlega prawu państwa, z którym wykazuje najściślejszy związek”.

- 6 Artykuł 6 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Umowy konsumenckie”, ma następujące brzmienie:

„1. Bez uszczerbku dla art. 5 i 7 umowa zawarta przez osobę fizyczną w celu, który można uznać za niezwiązany z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (»konsument«), z inną osobą wykonującą działalność gospodarczą lub zawodową (»przedsiębiorca«) podlega prawu państwa, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu, pod warunkiem że przedsiębiorca:

- a) wykonuje swoją działalność gospodarczą lub zawodową w państwie, w którym konsument ma miejsce zwykłego pobytu; lub
- b) w jakikolwiek sposób kieruje taką działalność do tego państwa lub do kilku państw z tym państwem łącznie,

a umowa wchodzi w zakres tej działalności.

2. Niezależnie od ust. 1 dla umowy, która spełnia warunki wymienione w ust. 1, strony mogą dokonać wyboru prawa właściwego zgodnie z art. 3. Wybór taki nie może jednak prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu na podstawie przepisów, których nie można wyłączyć w drodze umowy na mocy prawa, jakie zgodnie z ust. 1 byłoby właściwe w braku wyboru.

[...]”.

- 7 Artykuł 9 rozporządzenia Rzym I, zatytułowany „Przepisy wymuszające swoje zastosowanie”, stanowi:

„1. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie to przepisy, których przestrzeganie uważane jest przez państwo za tak istotny element ochrony jego interesów publicznych, takich jak organizacja polityczna, społeczna lub gospodarcza, że znajdują one zastosowanie do stanów faktycznych objętych ich zakresem bez względu na to, jakie prawo jest właściwe dla umowy zgodnie z niniejszym rozporządzeniem.

2. Niniejsze rozporządzenie nie narusza stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie państwa sądu orzekającego.

3. Można przyznać skuteczność przepisom wymuszającym swoje zastosowanie państwa, w którym ma nastąpić lub nastąpiło wykonanie zobowiązań wynikających z umowy, w zakresie, w jakim przepisy te powodują, że wykonanie umowy jest niezgodne z prawem. Rozważając przyznanie skuteczności takim przepisom, uwzględnia się ich charakter i cel oraz skutki ich zastosowania lub niezastosowania”.

- 8 Zgodnie z art. 10 omawianego rozporządzenia, zatytułowanym „Zgoda i ważność materialna”:

„1. Istnienie i ważność umowy lub jednego z jej postanowień ocenia się według prawa, które zgodnie z niniejszym rozporządzeniem byłoby dla niej właściwe, gdyby umowa lub jej postanowienie były ważne.

2. Jeżeli jednak z okoliczności wynika, że nie byłoby uzasadnione dokonywanie oceny skutków zachowania się jednej ze stron według prawa określonego zgodnie z ust. 1, strona ta może – w celu ustalenia, że nie wyraziła zgody na zawarcie umowy – powołać się na prawo państwa miejsca swojego zwykłego pobytu”.

- 9 Artykuł 23 tego samego rozporządzenia, zatytułowany „Stosunek do innych przepisów prawa wspólnotowego”, stanowi:

„Z wyjątkiem art. 7 niniejsze rozporządzenie nie uchybia stosowaniu przepisów prawa wspólnotowego, które w odniesieniu do kwestii szczególnych ustanawiają normy kolizyjne odnoszące się do zobowiązań umownych”.

Rozporządzenie Rzym II

- 10 Zgodnie z motywami 7 i 21 rozporządzenia Rzym II:

„(7) Przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem [nr 44/2001] oraz z instrumentami dotyczącymi prawa właściwego dla zobowiązań umownych.

[...]

(21) Szczególna zasada przewidziana w art. 6 nie jest wyjątkiem od ogólnej zasady ustanowionej w art. 4 ust. 1, lecz raczej jej wyjaśnieniem. W sprawach dotyczących nieuczciwej konkurencji norma kolizyjna powinna chronić konkurentów, konsumentów i społeczeństwo oraz zapewniać prawidłowe funkcjonowanie gospodarki rynkowej. Powiązanie z prawem państwa, w którym występuje lub jest prawdopodobne wystąpienie naruszenia stosunków konkurencyjnych lub zbiorowych interesów konsumentów, zasadniczo spełnia te cele”.

- 11 Artykuł 1 ust. 1 i 3 omawianego rozporządzenia stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie stosuje się do zobowiązań pozaumownych w sprawach cywilnych i handlowych powiązanych z prawami różnych państw. Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się w szczególności do spraw podatkowych, celnych lub administracyjnych ani do odpowiedzialności państwa za działania i zaniechania w wykonywaniu władzy publicznej (»acta iure imperii«).

[...]

3. Niniejsze rozporządzenie nie stosuje się do dowodów i procedur, bez uszczerbku dla art. 21 i 22”.

- 12 Zgodnie z art. 4 tego samego rozporządzenia, zatytułowanym „Zasada ogólna”, znajdującym się w rozdziale II rozporządzenia, który z kolei jest zatytułowany „Czynny niedozwolony”:

„1. Jeżeli niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu niedozwolonego jest prawo państwa, w którym powstaje szkoda, niezależnie od tego, w jakim państwie miało miejsce zdarzenie powodujące szkodę, oraz niezależnie od tego, w jakim państwie lub państwach występują skutki pośrednie tego zdarzenia.

2. Jednakże w przypadku gdy osoba, której przypisuje się odpowiedzialność, i poszkodowany mają, w chwili powstania szkody, miejsce zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo tego państwa.

3. Jeżeli ze wszystkich okoliczności sprawy wyraźnie wynika, że czyn niedozwolony pozostaje w znacznie ściślejszym związku z państwem innym niż państwo wskazane w ust. 1 lub 2, stosuje się prawo tego innego państwa. Znacznie ściślejszy związek z innym państwem może polegać w szczególności na istnieniu wcześniejszego stosunku pomiędzy stronami, takiego jak umowa, ściśle związanej z danym czynem niedozwolonym”.

13 Artykuł 6 rozporządzenia Rzym II, zatytułowany „Nieuczciwa konkurencja i praktyki ograniczające wolną konkurencję”, również zawarty w rozdziale II rozporządzenia, ma następujące brzmienie:

„1. Prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu nieuczciwej konkurencji jest prawo państwa, w którym występuje lub jest prawdopodobne wystąpienie naruszenia stosunków konkurencyjnych lub zbiorowych interesów konsumentów.

2. W przypadku gdy czyn nieuczciwej konkurencji narusza wyłącznie interesy oznaczonego konkurenta, stosuje się art. 4.

3.

a) Prawem właściwym dla zobowiązań pozaumownych wynikających z ograniczenia konkurencji jest prawo państwa, na którego rynku praktyki te wywołują skutek lub na którego rynku zachodzi prawdopodobieństwo wywołania przez nie skutku.

b) W sytuacji kiedy praktyki te wywołują skutek lub zachodzi prawdopodobieństwo wywołania przez nie skutku na rynku więcej niż jednego państwa, osoba dochodząca odszkodowania, wszczynająca postępowanie w sądzie miejsca zamieszkania pozwanego, może zamiast tego oprzeć swoje żądanie na prawie sądu, do którego zwróciła się o rozstrzygnięcie sprawy, pod warunkiem że rynek tego państwa członkowskiego należy do rynków bezpośrednio i w istotny sposób dotkniętych ograniczeniem konkurencji, z którego to wynika zobowiązanie pozaumowne stanowiące podstawę żądania. Jeżeli postępowanie wszczynane jest na podstawie właściwych przepisów o jurysdykcji przeciwko więcej niż jednemu pozwanemu w tym sądzie, żądanie może być oparte na prawie tego sądu, tylko pod warunkiem że ograniczenie konkurencji, którego dotyczy żądanie wobec każdego z tych pozwanych, bezpośrednio i w istotny sposób wpływa również na rynek państwa członkowskiego tego sądu.

4. Prawo właściwe mające zastosowanie zgodnie z niniejszym artykułem nie może zostać wyłączone w drodze umowy zawartej zgodnie z art. 14”.

14 Artykuł 14 tego rozporządzenia, zatytułowany „Swoboda wyboru prawa”, stanowi:

„1. Strony mogą poddać zobowiązanie pozaumowne wybranemu przez siebie prawu:

a) w drodze porozumienia zawartego po wystąpieniu zdarzenia powodującego szkodę;

albo

b) w przypadku prowadzenia przez wszystkie strony działalności gospodarczej – również w drodze porozumienia swobodnie wynegocjowanego przed wystąpieniem zdarzenia powodującego szkodę.

Wybór prawa musi być wyraźny lub w sposób dostatecznie pewny wynikać z okoliczności sprawy i nie może naruszać praw osób trzecich.

2. W przypadku gdy wszystkie elementy stanu faktycznego w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę zlokalizowane są w państwie innym niż państwo, którego prawo zostało wybrane, dokonany przez strony wybór nie wyłącza stosowania przepisów prawa tego innego państwa, których nie można umownie wyłączyć.

3. W przypadku gdy wszystkie elementy stanu faktycznego w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę zlokalizowane są w jednym lub kilku państwach członkowskich, dokonany przez strony wybór prawa właściwego innego niż prawo państwa członkowskiego nie wyłącza stosowania przepisów prawa wspólnotowego, w odpowiednich przypadkach w kształcie, w jakim zostały one wdrożone w państwie członkowskim sądu, których nie można umownie wyłączyć”.

- 15 Zgodnie z art. 16 omawianego rozporządzenia, zatytułowanym „Przepisy wymuszające swoje zastosowanie”:

„Przepisy niniejszego rozporządzenia nie ograniczają stosowania przepisów prawa siedziby sądu, które znajdują zastosowanie do oceny stanu faktycznego bez względu na to, jakiemu prawu podlega zobowiązanie pozaumowne”.

Rozporządzenie (WE) nr 2006/2004

- 16 Artykuł 3 rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 października 2004 r. w sprawie współpracy między organami krajowymi odpowiedzialnymi za egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony konsumentów („rozporządzenia w sprawie współpracy w dziedzinie ochrony konsumentów”) (Dz.U. L 2004, L 364, s. 1), zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszego rozporządzenia:

[...]

b) »naruszenie wewnątrzspółnotowe« oznacza każde działanie lub zaniechanie sprzeczne z przepisami prawnymi, które chronią interesy konsumentów, określonymi w lit. a), a które szkodzi lub może szkodzić zbiorowym interesom konsumentów zamieszkałych w jednym lub więcej niż jednym państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, w którym miało miejsce działanie lub zaniechanie lub gdzie odpowiedzialny sprzedawca bądź dostawca ma siedzibę albo gdzie znajdują się dowody bądź aktywa związane z tym działaniem lub zaniechaniem;

[...]”.

- 17 Artykuł 4 tego rozporządzenia, zatytułowany „Właściwe organy”, stanowi:

„1. Każde państwo członkowskie wyznacza właściwe organy i jednolity urząd łącznikowy odpowiedzialne za stosowanie tego rozporządzenia.

2. Każde państwo członkowskie może, jeżeli jest to konieczne do wypełnienia zobowiązań wynikających z niniejszego rozporządzenia, wyznaczyć inne organy publiczne. Może ono również wskazać podmioty mające interes prawny w zaprzestaniu lub zakazie naruszeń wewnątrzspółnotowych zgodnie z art. 8 ust. 3.

3. Każdy właściwy organ, z zastrzeżeniem ust. 4, posiada uprawnienia w zakresie dochodzenia oraz uprawnienia do egzekwowania przepisów prawnych niezbędne do stosowania niniejszego rozporządzenia i wykonuje je zgodnie z prawem krajowym.

4. Właściwe organy mogą wykonywać uprawnienia, o których mowa w ust. 3, zgodnie z prawem krajowym:

a) bezpośrednio na mocy własnych uprawnień lub pod nadzorem organów sądowych; albo

- b) przez wniesienie powództwa do sądów uprawnionych do wydawania niezbędnych decyzji, w tym, gdy zachodzi potrzeba, przez wniesienie środka odwoławczego, jeżeli wniosek o wydanie niezbędnej decyzji został oddalony.
5. W zakresie, w jakim właściwe organy wykonują swoje uprawnienia poprzez wniesienie powództwa do sądów, zgodnie z ust. 4 lit. b), sądy te uprawnione są do wydawania niezbędnych decyzji.
6. Uprawnienia, o których mowa w ust. 3, są wykonywane jedynie w przypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia naruszenia wewnątrzspółnotowego i obejmują co najmniej prawo do:
- a) dostępu do wszelkich odpowiednich dokumentów, w jakiegokolwiek formie, związanych z naruszeniem wewnątrzspółnotowym;
 - b) żądania od dowolnych osób udzielenia odpowiednich informacji mających związek z naruszeniem wewnątrzspółnotowym;
 - c) przeprowadzania niezbędnych kontroli na miejscu;
 - d) pisemnego wezwania danego sprzedawcy lub dostawcy do zaprzestania naruszeń wewnątrzspółnotowych;
 - e) otrzymania od sprzedawcy lub dostawcy odpowiedzialnego za naruszenia wewnątrzspółnotowe zobowiązania do zaprzestania naruszenia wewnątrzspółnotowego i, w razie potrzeby, do opublikowania tego zobowiązania;
 - f) żądania zaprzestania lub zakazu wszelkich naruszeń wewnątrzspółnotowych i, w razie potrzeby, opublikowania wydanych decyzji;
 - g) żądania od przegrywających pozwanych dokonywania świadczeń pieniężnych na rzecz skarbu państwa lub na rzecz dowolnego beneficjenta wskazanego lub określonego w prawie krajowym w przypadku niedopełnienia obowiązków wynikających z decyzji.

[...]”.

Dyrektywa 2009/22/WE

- 18 Artykuł 2 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów (Dz.U. 2009, L 110, s. 30) stanowi:

„Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla zasad międzynarodowego prawa prywatnego dotyczących prawa właściwego, to znaczy zazwyczaj albo prawa państwa członkowskiego, z którego pochodzi szkodliwa praktyka, albo prawa państwa członkowskiego, w którym wystąpiły skutki szkodliwej praktyki”.

Dyrektywa 93/13

- 19 Zgodnie z brzmieniem motywów piątego i szóstego dyrektywy 93/13:

„ogólnie rzecz biorąc, konsumenci nie znają norm prawnych regulujących umowy sprzedaży towarów i usług obowiązujących w innych państwach członkowskich; ten brak świadomości może powstrzymać konsumentów przed dokonywaniem bezpośrednich transakcji nabycia towarów lub usług w innych państwach członkowskich;

aby ułatwić ustanawianie rynku wewnętrznego i chronić obywatela jako konsumenta nabywającego towary i usługi na podstawie umów, które podlegają prawom innych państw członkowskich, istotne jest eliminowanie nieuczciwych warunków z tych umów”.

20 Artykuł 3 tej dyrektywy przewiduje:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

[...]

3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe”.

21 Artykuł 5 omawianej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta. Powyższa zasada interpretacji nie ma zastosowania w kontekście procedury ustanowionej w art. 7 ust. 2”.

22 Artykuł 6 dyrektywy 93/13 stanowi:

„1. Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.

2. Państwa członkowskie podejmą niezbędne kroki do zapewnienia, iż konsument nie utraci ochrony przyznanej mu na mocy niniejszej dyrektywy poprzez wybór prawa państwa trzeciego jako prawa obowiązującego w stosunku do danej umowy, jeśli ta ostatnia pozostaje w ścisłym związku z terytorium państw członkowskich”.

23 Artykuł 7 omawianej dyrektywy brzmi następująco:

„1. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów, państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami.

2. Środki określone w ust. 1 obejmują postanowienia, według których osoby i organizacje mające uzasadniony interes na mocy prawa krajowego, związany z ochroną konsumentów, będą mogły wszcząć postępowanie zgodnie z właściwym prawem krajowym przed sądami lub przed organami administracyjnymi mającymi odpowiednie kwalifikacje do decydowania, czy warunki umowy sporządzone do celów ogólnego wykorzystania są nieuczciwe; co umożliwi powyższym osobom i organizacjom podjęcie stosownych i skutecznych środków w celu zapobieżenia stałemu stosowaniu takich warunków.

[...]”.

24 Zgodnie z art. 8 omawianej dyrektywy:

„W celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą”.

25 Załącznik do dyrektywy 93/13 zawiera wykaz postanowień umownych, o których mowa w jej art. 3 ust. 3. Punkt 1 lit. q) tego załącznika stanowi:

„Warunki, których celem lub skutkiem jest:

[...]

q) wyłączenie lub ograniczenie prawa konsumenta do wystąpienia z powództwem lub skorzystania z innego środka zabezpieczającego [zaskarżenia] [...]”.

Dyrektywa 95/46

26 Artykuł 4 dyrektywy 95/46, zatytułowany „Odpowiednie prawo krajowe”, stanowi:

„1. Każde państwo członkowskie stosuje, w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych, przepisy prawa krajowego przyjmowane na mocy niniejszej dyrektywy wówczas, gdy:

- a) przetwarzanie danych odbywa się w kontekście prowadzenia przez administratora danych działalności gospodarczej na terytorium państwa członkowskiego; jeżeli ten sam administrator danych prowadzi działalność gospodarczą na terytorium kilku państw członkowskich, musi on podjąć niezbędne działania, aby zapewnić, że każde z tych przedsięwzięć wywiązuje się z obowiązków przewidzianych w odpowiednich przepisach prawa krajowego;
- b) administrator danych nie prowadzi działalności gospodarczej na terytorium państwa członkowskiego, lecz w miejscu, gdzie jego prawo krajowe obowiązuje na mocy międzynarodowego prawa publicznego;
- c) administrator danych nie prowadzi działalności gospodarczej na terytorium Wspólnoty, a do celów przetwarzania danych osobowych wykorzystuje środki, zarówno zautomatyzowane, jak i inne, znajdujące się na terytorium wymienionego państwa członkowskiego, o ile środki te nie są wykorzystywane wyłącznie do celów tranzytu przez terytorium Wspólnoty.

2. W okolicznościach określonych w ust. 1 lit. c) administrator danych musi wyznaczyć swojego przedstawiciela na terytorium tego państwa członkowskiego, bez uszczerbku dla postępowań sądowych, jakie mogłyby być podjęte przeciwko samemu administratorowi danych”.

Prawo austriackie

27 Paragraf 6 Konsumentenschutzgesetz (ustawy o ochronie konsumentów) z dnia 8 marca 1979 r. (BGBl. 140/1979), zatytułowany „Niedozwolone elementy umowy”, stanowi w ust. 3, że postanowienie umowne zawarte w ogólnych warunkach umownych lub formularzach umownych jest bezskuteczne, jeżeli zredagowane jest w sposób niejasny lub niezrozumiały.

28 Zgodnie z § 13a tej ustawy przepisy jej § 6 mają zastosowanie dla celów ochrony konsumenta niezależnie od tego, jakiemu prawu podlega umowa, jeżeli doszła ona do skutku w związku z prowadzoną w Austrii nakierowaną na zawieranie takich umów działalnością przedsiębiorstwa lub osób przez nie w tym celu zatrudnionych.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 29 Amazon EU jest spółką z siedzibą w Luksemburgu należącą do międzynarodowej grupy przedsiębiorstw sprzedaży wysyłkowej, która kieruje swoją ofertę – poza inną działalnością – za pośrednictwem witryny internetowej z nazwą domeny z rozszerzeniem „.de” do konsumentów zamieszkałych w Austrii i zawiera z nimi umowy w handlu elektronicznym. Spółka ta nie ma w Austrii ani siedziby, ani zakładu.
- 30 Do połowy 2012 r. ogólne warunki umów zawieranych z konsumentami były sformułowane w następujący sposób:
- „1. Amazon.de nie uwzględnia odmiennych warunków zamawiającego, chyba że Amazon.de wyraził pisemną zgodę na ważność takich postanowień.
- [...]
6. Przy zapłacie na podstawie faktury, jak również w innych uzasadnionych przypadkach, Amazon.de sprawdza i ocenia dane osobowe podane przez zamawiających oraz dokonuje wymiany danych z innymi przedsiębiorstwami w ramach grupy Amazon, biurami informacji gospodarczej i w razie konieczności z Bürgel Wirtschaftsinformationen GmbH & Co. KG, kod pocztowy 5001 66, 22701 Hamburg, Niemcy.
- [...]
9. Przy podejmowaniu decyzji o zastosowaniu metody płatności posługujemy się – oprócz własnych danych – danymi dotyczącymi prawdopodobieństwa dla oceny ryzyka nieuiszczenia płatności, które uzyskujemy od Bürgel Wirtschaftsinformationen GmbH & Co. KG, Gasstraße 18, 22761 Hamburg, oraz informa Solutions GmbH, Rheinstrasse 99, 76532 Baden-Baden [(Niemcy)]. Wskazane przedsiębiorstwa zostają następnie zaangażowane do weryfikacji podanych przez Państwa danych adresowych.
- [...]
11. Jeżeli użytkownik zdecyduje się zamieścić treści w witrynie Amazon.de (np. recenzje klientów), udziela tym samym Amazon.de zgody, na czas trwania związanego z tym prawa, aby Amazon.de w nieograniczonym czasie i miejscu dalej korzystał z tych treści w każdym celu, zarówno online, jak i offline.
12. Prawem właściwym jest prawo luksemburskie, z wyłączeniem Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach o międzynarodowej sprzedaży towarów (CISG)”.
- 31 VKI, podmiot uprawniony do wnoszenia powództw o nakazanie zaprzestania szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22, przedstawił przed sądami austriackimi żądanie nakazania zaprzestania stosowania wszystkich postanowień zawartych w ogólnych warunkach umownych oraz żądanie podania do publicznej wiadomości wyroku, który zostanie wydany w tej sprawie, utrzymując, że wszystkie te postanowienia są sprzeczne z ustawowymi zakazami lub dobrymi obyczajami.
- 32 Sąd pierwszej instancji uwzględnił wszystkie żądania pozwu, z wyjątkiem żądania odnoszącego się do postanowienia 8, dotyczącego zapłaty dodatku w wypadku zapłaty na podstawie faktury. Sąd ten, opierając się na stosowaniu zasady z rozporządzenia Rzym I, orzekł na podstawie art. 6 ust. 2 wskazanego rozporządzenia, że postanowienie 12, dotyczące wyboru prawa właściwego, jest nieważne, ponieważ wybór prawa nie powinien prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony gwarantowanej mu na mocy ustawodawstwa państwa jego zwykłego pobytu. Wspomniany sąd wywiódł z tego, że oceny ważności innych postanowień należało dokonać w świetle prawa austriackiego. Wreszcie sąd ten

zauważył w odniesieniu do postanowień 6, 9 i 11, że w świetle właściwych przepisów prawa luksemburskiego powinny zostać ocenione wyłącznie kwestie dotyczące ochrony danych, ponieważ rozporządzenie Rzym I nie wyklucza stosowania dyrektywy 95/46.

33 Sąd apelacyjny, do którego odwołały się obie strony w postępowaniu głównym, uchylił wyrok wydany przez sąd pierwszej instancji i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd ten stwierdził, że rozporządzenie Rzym I jest istotne dla ustalenia prawa właściwego i zbadał co do istoty jedynie postanowienie 12, dotyczące wyboru prawa właściwego. W tym względzie orzekł on, że art. 6 ust. 2 wskazanego rozporządzenia nie pozwala na stwierdzenie niezgodności tego postanowienia z prawem i że na podstawie art. 10 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia analiza omawianego postanowienia powinna być zostać dokonana raczej w świetle prawa luksemburskiego. Po zwróceniu się do sądu pierwszej instancji o dokonanie takiej analizy sąd apelacyjny stwierdził, że gdyby to właśnie postanowienie okazało się zgodne z prawem w świetle prawa luksemburskiego, inne postanowienia powinny także zostać zbadane w świetle tego prawa i że tym samym należałoby przeprowadzić porównanie z prawem austriackim w celu ustalenia najkorzystniejszego prawa w rozumieniu art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I.

34 Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria), do którego zwróciło się VKI, stawia pytanie o prawo właściwe w sprawie w postępowaniu głównym. W tych okolicznościach sąd ten postanowił zawiesić postępowanie i przedłożyć Trybunałowi następujące pytania prejudycjalne:

„1) Czy prawo właściwe w przypadku powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22 należy określić na mocy art. 4 rozporządzenia Rzym II, jeżeli powództwo skierowane jest przeciwko stosowaniu niedozwolonych postanowień umownych przez przedsiębiorstwo z siedzibą w państwie członkowskim, które to przedsiębiorstwo zawiera w handlu elektronicznym umowy z konsumentami mającymi miejsce zamieszkania w innych państwach członkowskich, w szczególności w państwie członkowskim, w którym siedzibę ma sąd orzekający?

2) W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

- a) Czy przez państwo, w którym powstaje szkoda, (art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rzym II) należy rozumieć każde państwo, na które ukierunkowana jest działalność gospodarcza pozwanego przedsiębiorstwa, a tym samym sporne postanowienia należy oceniać zgodnie z prawem tego państwa w wypadku wniesienia przez uprawniony do tego podmiot powództwa skierowanego przeciwko stosowaniu tych postanowień w obrocie handlowym z konsumentami, którzy mają w tym państwie miejsce zamieszkania?
- b) Czy występuje znacznie ściślejszy związek (art. 4 ust. 3 rozporządzenia Rzym II), z prawem tego państwa, w którym pozwane przedsiębiorstwo ma siedzibę, jeżeli jego warunki handlowe przewidują, że dla umów zawieranych przez przedsiębiorstwo właściwe jest prawo tego państwa?
- c) Czy podobna klauzula wyboru prawa właściwego może prowadzić z innych powodów do tego, że kontrola spornych postanowień umownych powinna przebiegać zgodnie z prawem tego państwa, w którym pozwane przedsiębiorstwo ma siedzibę?

3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

W jaki sposób należy zatem określić prawo właściwe dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk?

4) Niezależnie od odpowiedzi na powyższe pytania:

- a) Czy zawarte w ogólnych warunkach umownych postanowienie, zgodnie z którym do umowy zawartej w handlu elektronicznym pomiędzy konsumentem oraz przedsiębiorstwem mającym siedzibę w innym państwie członkowskim należy stosować prawo państwa siedziby przedsiębiorstwa, jest nieuczciwe w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13?

- b) Czy przetwarzanie danych osobowych przez przedsiębiorstwo, które zawiera umowy w handlu elektronicznym z konsumentami zamieszkującymi w innych państwach członkowskich, podlega zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46, niezależnie od prawa właściwego do pozostałych kwestii, wyłącznie prawu państwa członkowskiego, w którym przedsiębiorstwo prowadzi działalność gospodarczą, w kontekście której ma miejsce przetwarzanie, czy też przedsiębiorstwo to powinno przestrzegać również dotyczących ochrony danych przepisów państwa członkowskiego, na które nakierowana jest jego działalności gospodarcza?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie trzech pierwszych pytań

- 35 Poprzez trzy pierwsze pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, jak należy dokonywać wykładni rozporządzeń Rzym I i Rzym II w celu ustalenia prawa właściwego dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22, skierowanego przeciwko stosowaniu kwestionowanych niedozwolonych postanowień umownych przez mające siedzibę w państwie członkowskim przedsiębiorstwo, które zawiera umowy w handlu elektronicznym z konsumentami mającymi miejsce zamieszkania w innych państwach członkowskich, w szczególności w państwie sądu orzekającego.
- 36 Na wstępie trzeba podkreślić w odniesieniu do zakresu stosowania odpowiednio rozporządzeń Rzym I i Rzym II, że wykładni zawartych w nich pojęć „zobowiązania umownego” i „zobowiązania pozaumownego” należy dokonywać w sposób autonomiczny, odnosząc się głównie do systemu i celów tych rozporządzeń. Należy również uwzględnić, zgodnie z motywem 7 każdego z tych dwóch rozporządzeń, cel w postaci ich spójnego stosowania nie tylko względem siebie, lecz także względem rozporządzenia nr 44/2001 (zwanego dalej „rozporządzeniem Bruksela I”), które w swym art. 5 dokonuje w szczególności rozróżnienia na sprawy, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia z umowy, oraz sprawy, których przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu (zob. wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., ERGO Insurance i Gjensidige Baltic, C-359/14 i C-475/14, EU:C:2016:40, pkt 43).
- 37 Jeśli chodzi o pojęcie „zobowiązania pozaumownego”, o którym mowa w art. 1 rozporządzenia Rzym II, należy przypomnieć, że pojęcie „czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego albo roszczeń wynikających z takiego czynu” w rozumieniu art. 5 pkt 3 rozporządzenia Bruksela I obejmuje wszelkie roszczenia, które zmierzają do pociągnięcia pozwanego do odpowiedzialności i które nie są związane z „umową lub roszczeniem wynikającym z umowy” w rozumieniu art. 5 pkt 1 tego ostatniego rozporządzenia (wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., ERGO Insurance i Gjensidige Baltic, C-359/14 i C-475/14, EU:C:2016:40, pkt 45).
- 38 W kontekście konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32, zwanej dalej „konwencją brukselską”) Trybunał orzekł już, że przedmiotem powództwa prewencyjnego, wnoszonego przez stowarzyszenie ochrony konsumentów celem wprowadzenia zakazu stosowania przez przedsiębiorcę postanowień umownych uważanych za nieuczciwe w umowach z jednostkami, jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 5 pkt 3 tej konwencji (wyrok z dnia 1 października 2002 r., Henkel, C-167/00, EU:C:2002:555, pkt 50). Wykładnia ta odnosi się również do rozporządzenia Bruksela I (zob. podobnie wyrok z dnia 13 marca 2014 r., Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, pkt 19).
- 39 W świetle przypomnianego w pkt 36 niniejszego wyroku celu spójnego stosowania rozporządzeń teza, że w dziedzinie ochrony konsumentów odpowiedzialność pozaumowna obejmuje również naruszenia porządku prawnego wynikające ze stosowania nieuczciwych postanowień umownych, któremu

stowarzyszenia ochrony konsumentów mają za zadanie zapobiegać (zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2002 r., Henkel, C-167/00, EU:C:2002:555, pkt 42), znajduje w pełni zastosowanie do wykładni rozporządzeń Rzym I i Rzym II. Należy zatem stwierdzić, że powództwo o zaprzestanie szkodliwych praktyk, o którym mowa w dyrektywie 2009/22, dotyczy zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu niedozwolonego w rozumieniu rozdziału II rozporządzenia Rzym II.

- 40 Artykuł 6 ust. 1 wskazanego rozporządzenia, zawarty w jego rozdziale II, ustanawia jako normę szczególną dotyczącą zobowiązań pozaumownych wynikających z czynu nieuczciwej konkurencji stosowanie prawa państwa, na którego terytorium wystąpiło lub może wystąpić naruszenie stosunków konkurencyjnych lub zbiorowych interesów konsumentów.
- 41 W tym względzie z motywu 21 rozporządzenia Rzym II wynika, że jego art. 6 ust. 1 konkretyzuje, w szczególnej dziedzinie nieuczciwej konkurencji, zasadę *lex loci damni*, ustanowioną w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia.
- 42 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 73 opinii, nieuczciwa konkurencja w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II obejmuje stosowanie niedozwolonych postanowień ogólnych warunków sprzedaży, ponieważ może naruszać zbiorowe interesy konsumentów jako grupy, a tym samym wpływać na warunki konkurowania na rynku.
- 43 W wypadku powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk, o którym mowa w dyrektywie 2009/22, państwem, w którym wystąpiło naruszenie zbiorowych interesów konsumentów w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, jest państwo zamieszkania konsumentów, do których przedsiębiorstwo kieruje swoją działalność i których interesów dane stowarzyszenie ochrony konsumentów broni w drodze tego powództwa.
- 44 Należy uściślić, że do innego rezultatu nie może prowadzić art. 4 ust. 3 rozporządzenia Rzym II, na mocy którego prawo innego państwa znajduje zastosowanie, jeśli ze wszystkich okoliczności sprawy wynika, że czyn niedozwolony pozostaje w znacznie ściślejszym związku z państwem innym niż państwo wskazane w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia.
- 45 Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 77 opinii, alternatywna zasada przewidziana w art. 4 ust. 3 rozporządzenia Rzym II nie jest dostosowana do dziedziny nieuczciwej konkurencji, ponieważ art. 6 ust. 1 wskazanego rozporządzenia ma chronić interesy zbiorowe – wykraczające poza ramy stosunków między stronami sporu – poprzez ustanowienie normy konkretnie do tego dostosowanej. Cel ten nie zostałby zrealizowany, gdyby możliwe było odstępstwo od tej normy na podstawie personalnych związków między tymi stronami.
- 46 W każdym razie okoliczność, że spółka Amazon EU wprowadziła do swych ogólnych warunków umownych postanowienie, iż prawo państwa, w którym ma swą siedzibę, stosuje się do zawartych przez nią umów, nie może w uprawniony sposób stanowić takiego ściślejszego związku.
- 47 W przeciwnym razie przedsiębiorca, taki jak Amazon EU, mógłby *de facto*, w drodze takiego postanowienia, dokonać wyboru prawa, któremu powinno podlegać zobowiązanie pozaumowne, i w ten sposób uniknąć wymogów przewidzianych w tym względzie w art. 14 ust. 1 akapit pierwszy lit. a) rozporządzenia Rzym II.
- 48 Należy tym samym stwierdzić, że prawo właściwe dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22 powinno zostać ustalone, bez uszczerbku dla art. 1 ust. 3 rozporządzenia Rzym II, zgodnie z art. 6 ust. 1 wskazanego rozporządzenia, w sytuacji gdy podnosi się naruszenie przepisów mających na celu ochronę interesów konsumentów w odniesieniu do stosowania niedozwolonych postanowień ogólnych warunków sprzedaży.

- 49 Natomiast prawo właściwe do kontroli niedozwolonego charakteru postanowień umów konsumenckich i stanowiących przedmiot powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk należy ustalić w sposób autonomiczny w zależności od charakteru tych postanowień. Tym samym, w wypadku gdy powództwo o zaprzestanie ma na celu zapobieżenie temu, by takie postanowienia były wprowadzane do umów konsumenckich, po to, aby stworzyć zobowiązania umowne, prawo właściwe do oceny tychże postanowień należy ustalić zgodnie z rozporządzeniem Rzym I.
- 50 W niniejszym wypadku kwestionowane niedozwolone postanowienia stanowiące przedmiot rozpatrywanego w postępowaniu głównym powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk mają względem konsumentów, do których są skierowane, charakter zobowiązań umownych w rozumieniu art. 1 ust. 1 rozporządzenia Rzym I.
- 51 Wniosku tego nie podważa w najmniejszym stopniu zbiorowy charakter powództwa, w drodze którego kwestionowana jest ważność wspomnianych postanowień. Okoliczność, że powództwo to nie dotyczy faktycznie zawartych umów indywidualnych, jest bowiem nierozzerwalnie związana z samym charakterem takiego zbiorowego i prewencyjnego powództwa, w ramach którego dokonywana jest abstrakcyjna kontrola.
- 52 W celu ustalenia prawa właściwego należy zatem dokonać rozróżnienia pomiędzy z jednej strony oceną danych postanowień a z drugiej strony powództwem o zaprzestanie stosowania wspomnianych postanowień wniesionym przez takie stowarzyszenie jak VKI.
- 53 Rozróżnienie to jest konieczne w celu zagwarantowania jednolitego stosowania rozporządzeń Rzym I i Rzym II. Ponadto autonomiczne powiązanie rozpatrywanych postanowień zapewnia, że prawo właściwe nie zmienia się w zależności od wybranego rodzaju powództwa.
- 54 Gdyby w ramach postępowania sądowego wszczętego w wyniku wniesienia powództwa zbiorowego dane postanowienia umowne miały być rozpatrywane w świetle prawa określonego jako właściwe zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, istniałoby ryzyko, że kryteria kontroli różniłyby się od tych, które stosuje się w ramach postępowania indywidualnego wszczętego przez konsumenta.
- 55 Jeśli bowiem chodzi o kontrolę postanowień w ramach wszczętego przez konsumenta postępowania indywidualnego, prawo wskazane jako właściwe w charakterze prawa umowy może być inne niż prawo wskazane jako właściwe w charakterze prawa czynów niedozwolonych w odniesieniu do powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk. W tym względzie należy zauważyć, że wciąż występują różnice w poziomie ochrony konsumentów pomiędzy państwami członkowskimi zgodnie z art. 8 dyrektywy 93/13, a tym samym w zależności od prawa właściwego ocena postanowienia może różnić się, nawet jeśli wszystkie inne czynniki pozostają takie same.
- 56 Takie zmienne zależnie od rodzaju wniesionego powództwa powiązanie postanowienia z prawem wskazanym jako właściwe skutkowałoby w szczególności zniesieniem zgodności oceny pomiędzy powództwami zbiorowymi a powództwami indywidualnymi, którą ustanowił Trybunał, zobowiązując sądy krajowe do wyciągnięcia z urzędu, także na przyszłość, wszystkich konsekwencji, jakie wynikają na podstawie prawa krajowego z uznania niedozwolonego charakteru postanowienia stanowiącego część ogólnych warunków umów konsumenckich w ramach powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk, po to, aby takie postanowienie nie wiązało konsumentów, którzy zawarli umowę zawierającą te warunki ogólne (zob. wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r., Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 43).
- 57 Niespójność, jaka wynikałaby ze zmiennego zależnie od rodzaju wniesionego powództwa powiązania postanowienia, byłaby sprzeczna z realizowanym przez dyrektywy 2009/22 i 93/13 celem, którym jest skuteczne doprowadzenie do zaprzestania stosowania niedozwolonych postanowień.

- 58 Z powyższego wynika, że w sytuacji gdy podnoszone jest naruszenie przepisów mających na celu ochronę interesów konsumentów w odniesieniu do stosowania niedozwolonych postanowień w ogólnych warunkach sprzedaży, prawo właściwe dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22 należy ustalić zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, podczas gdy prawo właściwe dla oceny danego postanowienia umownego powinno być zawsze ustalane na podstawie rozporządzenia Rzym I, zarówno w kontekście powództwa indywidualnego, jak i powództwa zbiorowego.
- 59 Jednak trzeba uściślić, że w odniesieniu do oceny niedozwolonego charakteru danego postanowienia umownego w ramach powództwa o zaprzestanie z art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I wynika, iż wybór prawa właściwego pozostaje bez uszczerbku dla stosowania bezwzględnie obowiązujących przepisów przewidzianych w prawie państwa zamieszkania konsumentów, których interesy bierze się w obronę w drodze tego powództwa. Te przepisy mogą obejmować przepisy dokonujące transpozycji dyrektywy 93/13, pod warunkiem że zapewniają one zgodnie z jej art. 8 wyższy stopień ochrony konsumenta.
- 60 Tym samym na trzy pierwsze pytania trzeba odpowiedzieć następująco: wykładni rozporządzeń Rzym I i Rzym II należy dokonywać w ten sposób, że bez uszczerbku dla art. 1 ust. 3 każdego z tych rozporządzeń prawo właściwe dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22, skierowanego przeciwko stosowaniu kwestionowanych niedozwolonych postanowień umownych przez mające siedzibę w państwie członkowskim przedsiębiorstwo, które zawiera umowy w handlu elektronicznym z konsumentami mającymi miejsce zamieszkania w innych państwach członkowskich, w szczególności w państwie sądu orzekającego, należy określić zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, podczas gdy prawo właściwe dla oceny danego postanowienia umownego powinno być ustalane na podstawie rozporządzenia Rzym I, bez względu na to, czy oceny tej dokonuje się w kontekście powództwa indywidualnego, czy powództwa zbiorowego.

W przedmiocie pytania czwartego lit. a)

- 61 Poprzez pytanie czwarte lit. a) sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy postanowienie ogólnych warunków sprzedaży w ramach umowy zawartej drogą elektroniczną pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, zgodnie z którym to postanowieniem prawo państwa członkowskiego siedziby tego przedsiębiorcy reguluje umowę, jest niedozwolone w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 62 Z tego ostatniego przepisu wynika, że postanowienie umowy, które nie było indywidualnie negocjowane, jest niedozwolone, jeśli stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powoduje znaczącą nierównowagę między wnioskującymi z umowy prawami i obowiązkami stron ze szkodą dla konsumenta.
- 63 Artykuł 3 ust. 2 dyrektywy 93/13 uściśla, że postanowienie umowy zawsze zostanie uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostało sporządzone przez przedsiębiorcę wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na jego treść, zwłaszcza w ramach umowy adhezyjnej. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 84 opinii, ogólne warunki sprzedaży, takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, odpowiadają takiej sytuacji.
- 64 Zgodnie z art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 niedozwolony charakter postanowienia można stwierdzić dopiero po zakończeniu analizy każdego indywidualnego wypadku w świetle wszystkich istotnych okoliczności, w tym charakteru dóbr i usług stanowiących przedmiot umowy.

- 65 To właśnie do sądu krajowego należy ustalenie, czy w świetle okoliczności niniejszego wypadku postanowienie spełnia wymogi dobrej wiary, równowagi i przejrzystości. Trybunał jest jednak właściwy do wyprowadzenia z przepisów dyrektywy 93/13 kryteriów, które sąd ten może lub musi zastosować przy dokonywaniu takiej oceny (zob. podobnie wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 40, 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 66 Jeżeli chodzi o postanowienie takie jak postanowienie 12 rozpatrywanych w postępowaniu głównym ogólnych warunków umownych, dotyczące prawa właściwego, należy najpierw zauważyć, że prawodawstwo Unii dopuszcza zasadniczo postanowienia odnoszące się do wyboru prawa. Artykuł 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I ustanawia bowiem możliwość, by strony uzgodniły prawo właściwe dla umowy konsumenckiej, pod warunkiem zapewnienia poszanowania ochrony przysługującej konsumentowi na podstawie przepisów prawa sądu orzekającego, od których nie można odstąpić w drodze umowy.
- 67 W tych okolicznościach, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 94 opinii, wcześniej sporządzone postanowienie dotyczące wyboru prawa właściwego wyznaczające prawo państwa członkowskiego siedziby przedsiębiorcy jest niedozwolone tylko w wypadku, gdy posiada określone cechy, właściwe swojemu brzmieniu lub kontekstowi, powodujące znaczący brak równowagi pomiędzy prawami i obowiązkami stron.
- 68 W szczególności niedozwolony charakter takiego postanowienia może wynikać ze sformułowania niespełniającego wymogu sporządzenia umowy prostym i zrozumiałym językiem, o którym mowa w art. 5 dyrektywy 93/13. Wymóg ten powinien być wykładany szeroko, biorąc pod uwagę słabszą pozycję konsumenta względem przedsiębiorcy, zwłaszcza w odniesieniu do stopnia poinformowania (zob. podobnie wyrok z dnia 23 kwietnia 2015 r., Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 69 Ponadto w sytuacji gdy skutki postanowienia są określone bezwzględnie wiążącymi przepisami, istotne jest, by przedsiębiorca poinformował konsumenta o tych przepisach (zob. podobnie wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r., Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 29). Tak jest w wypadku art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I, który stanowi, że wybór prawa właściwego nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu na podstawie przepisów, których nie można wyłączyć w drodze umowy na mocy prawa, jakie zgodnie z ust. 1 byłoby właściwe w braku wyboru.
- 70 Zważywszy na bezwzględnie wiążący charakter wymogu zawartego w art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I, mając do czynienia z postanowieniem dotyczącym wyboru prawa właściwego, sąd ma obowiązek zastosowania w wypadku konsumenta mającego główne miejsce zamieszkania w Austrii tych z austriackich przepisów prawa, których zgodnie z prawem austriackim nie można wyłączyć w drodze umowy. Do sądu odsyłającego będzie należało w razie potrzeby określenie tych przepisów.
- 71 Na pytanie czwarte lit. a) trzeba zatem odpowiedzieć następująco: wykładni art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że postanowienie ogólnych warunków sprzedaży przedsiębiorcy, które nie zostało indywidualnie wynegocjowane, a zgodnie z którym prawo państwa członkowskiego siedziby tego przedsiębiorcy reguluje umowę zawartą w handlu elektronicznym z konsumentem, jest niedozwolone w zakresie, w jakim wprowadza tego konsumenta w błąd, dając mu do zrozumienia, że jedynie prawo tego państwa członkowskiego znajduje zastosowanie do umowy, i nie informując go o tym, iż korzysta on również, na podstawie art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I, z ochrony zapewnianej mu przez bezwzględnie wiążące przepisy prawa, które byłoby właściwe w braku tej klauzuli – czego zbadanie należy do sądu krajowego w świetle wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

W przedmiocie pytania czwartego lit. b)

- 72 Poprzez pytanie czwarte lit. b) sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46 należy dokonywać w ten sposób, że przetwarzanie danych osobowych dokonywane przez przedsiębiorstwo handlu elektronicznego jest regulowane prawem państwa członkowskiego, do którego przedsiębiorstwo kieruje swoją działalność.
- 73 Zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46 każde państwo członkowskie stosuje w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych przepisy prawa krajowego przyjmowane na mocy wspomnianej dyrektywy, wówczas gdy przetwarzanie danych odbywa się w kontekście prowadzenia przez administratora danych działalności gospodarczej na terytorium państwa członkowskiego.
- 74 Wynika z tego, że przetwarzanie danych w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej jest regulowane prawem państwa członkowskiego, na którego terytorium działalność ta jest prowadzona.
- 75 Co się tyczy, po pierwsze, pojęcia „prowadzenia działalności gospodarczej” w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46, Trybunał uściślił już, że rozciąga się ono na jakąkolwiek faktyczną i efektywną działalność, choćby nawet drobną, prowadzoną poprzez stabilne rozwiązanie organizacyjne (wyrok z dnia 1 października 2015 r., Weltimmo, C-230/14, EU:C:2015:639, pkt 31).
- 76 W tym względzie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 119 opinii, o ile okoliczność, że przedsiębiorstwo administratora danych nie posiada ani filii, ani oddziału w państwie członkowskim, nie wyklucza, że może ono tam prowadzić działalność gospodarczą w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46, o tyle nie można stwierdzić takiego prowadzenia działalności gospodarczej na tej tylko podstawie, że witryna internetowa rozpatrywanego przedsiębiorstwa jest tam dostępna.
- 77 Należy raczej, jak stwierdził już Trybunał, dokonać oceny stopnia stabilności rozwiązania organizacyjnego, jak również faktycznego charakteru prowadzenia działalności w rozpatrywanym państwie członkowskim (zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2015 r., Weltimmo, C-230/14, EU:C:2015:639, pkt 29).
- 78 Co się tyczy, po drugie, tego, czy omawiane przetwarzanie danych osobowych odbywa się „w kontekście” prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46, Trybunał przypomniał już, że przepis ten wymaga nie tego, by przetwarzanie danych osobowych było dokonywane „przez” podmiot prowadzący działalność gospodarczą, lecz jedynie „w kontekście prowadzenia przez” niego działalności gospodarczej (wyrok z dnia 1 października 2015 r., Weltimmo, C-230/14, EU:C:2015:639, pkt 35).
- 79 Do sądu odsyłającego należy ustalenie w świetle wskazanego orzecznictwa oraz przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym, czy Amazon EU przetwarza rozpatrywane dane w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej w państwie członkowskim innym niż Luksemburg.
- 80 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 128 opinii, gdyby sąd odsyłający ustalił, że prowadzenie działalności gospodarczej, w której kontekście Amazon EU przetwarza te dane, następuje w Niemczech, to regulowanie tego przetwarzania podlegałoby prawu niemieckiemu.
- 81 Biorąc powyższe pod uwagę, na pytanie czwarte lit. b) trzeba odpowiedzieć następująco: wykładni art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46 należy dokonywać w ten sposób, że przetwarzanie danych osobowych dokonywane przez przedsiębiorstwo handlu elektronicznego jest regulowane prawem państwa członkowskiego, do którego przedsiębiorstwo to kieruje swoją działalność, jeśli okaże się, że przedsiębiorstwo to przetwarza rozpatrywane dane w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej w tym państwie członkowskim. Ocena, czy ta okoliczność ma miejsce, należy do sądu krajowego.

W przedmiocie kosztów

⁸² Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) Wykładni rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych („Rzym I”) i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 864/2007 z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) należy dokonywać w ten sposób, że bez uszczerbku dla art. 1 ust. 3 każdego z tych rozporządzeń prawo właściwe dla powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów, skierowanego przeciwko stosowaniu kwestionowanych niedozwolonych postanowień umownych przez mające siedzibę w państwie członkowskim przedsiębiorstwo, które zawiera umowy w handlu elektronicznym z konsumentami mającymi miejsce zamieszkania w innych państwach członkowskich, w szczególności w państwie sądu orzekającego, należy ustalić zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 864/2007, podczas gdy prawo właściwe dla oceny danego postanowienia umownego powinno zawsze być ustalane na podstawie rozporządzenia nr 593/2008, bez względu na to, czy oceny tej dokonuje się w kontekście powództwa indywidualnego, czy powództwa zbiorowego.
- 2) Wykładni art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy dokonywać w ten sposób, że postanowienie ogólnych warunków sprzedaży przedsiębiorcy, które nie zostało indywidualnie wynegocjowane, a zgodnie z którym prawo państwa członkowskiego siedziby tego przedsiębiorcy reguluje umowę zawartą w obrocie elektronicznym z konsumentem, jest niedozwolone w zakresie, w jakim wprowadza tego konsumenta w błąd, dając mu do zrozumienia, że jedynie prawo tego państwa członkowskiego znajduje zastosowanie do umowy, i nie informując go o tym, iż korzysta on również, na podstawie art. 6 ust. 2 rozporządzenia nr 593/2008, z ochrony zapewnianej mu przez bezwzględnie wiążące przepisy prawa, które byłoby właściwe w braku tej klauzuli – czego zbadanie należy do sądu krajowego w świetle wszystkich istotnych okoliczności sprawy.
- 3) Wykładni art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych należy dokonywać w ten sposób, że przetwarzanie danych osobowych dokonywane przez przedsiębiorstwo handlu elektronicznego jest regulowane prawem państwa członkowskiego, do którego przedsiębiorstwo to kieruje swoją działalność, jeśli okaże się, że przedsiębiorstwo to przetwarza rozpatrywane dane w kontekście prowadzenia działalności gospodarczej w tym państwie członkowskim. Ocena, czy ta okoliczność ma miejsce, należy do sądu krajowego.

Podpisy